

Nr 540

Av herr Möller m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 197 framläggs förslag till lag om skiljedom i avtalstvisten mellan Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälsförening. Om inte tvisten lösts, då den föreslagna lagen trädde i kraft, skulle Konungen äga rätt förordna att konflikten skulle avgöras genom skiljedom.

De motiv, som i propositionen anføres för lagförslaget, är av samhälls-ekonomisk natur. Det heter sålunda, att om arbetskonflikten helt eller till större delen genomförs, skulle sjöfarten med svenska fartyg praktiskt taget lamslås med synnerligen allvarliga återverkningar för vårt lands ekonomiska liv. Med hänsyn till de befarade allvarliga följderna har Kungl. Maj:t funnit nödvändigt att garantier skapas för arbetsfredens bevarande inom denna näringsgren.

Motiveringen — med dess uteslutande betoning av de samhällsekonomiska följderna av en konflikt inom sjöfarten — synes oss ha sådan principiell räckvidd och öppna sådana perspektiv för arbetsmarknadens frihet från statsingripanden i avtalsrörelser, att undertecknade ser sig nödsakade att hemställa om avslag på proposition nr 197.

Avtalsförhandlingarna på svensk arbetsmarknad är traditionellt fria från statsmakternas ingripanden. Staten ställer service till förfogande i form av medlingsinstitutionen men brukar avhålla sig från att direkt gripa in i förhandlingarna om lönevillkoren. Endast i undantagsfall och under särskilda omständigheter har motsatsen skett och ingripande gjorts.

Denna arbetsmarknadens jämförelsevis stora frihet i vårt land utgör ett betydande värde. Så uppfattas den av arbetsmarknadsparterna själva, och även för statsmakterna och samhället i sin helhet bör det vara ett intresse att arbetsmarknadsparterna i relativt stor frihet lämnas att förhandla och lösa sina intressefrågor utan statliga detaljingripanden. Arbetsmarknadens parter kan inte ha rätt till någon undantagsställning, kan inte göra anspråk på en frihet utan hänsyn till konsekvenserna av denna och av sina egna åtgärder. Men när de visar sådan samförståndsvilja, förhandlingsduglighet och hänsyn till det övriga samhället, som sedan länge präglar arbetsmarknadsparternas uppträdande i vårt land, bör statsmakterna vara angelägna om att medverka till bevarande av arbetsmarknadens fri-

het. Den utgör inte endast ett fackligt intresse och värde utan även ett allmänt demokratiskt värde.

Endast sällan störs arbetsmarknaden av öppna konflikter. Det pacifistiska tillståndet är regeln, den öppna striden undantaget. Av ca 21 000 kollektivavtal enbart inom Landsorganisationens avtalsområde förnyas årligen det överväldigande antalet genom fredliga förhandlingar. Endast någon obetydlig del, ofta blott tiondelar av en procent, har under senare år lett till öppen konflikt, av vilka endast ett par av större omfattning under senaste decenniet.

Att öppen konflikt någon gång kan bryta ut är en naturlig följd av en fri arbetsmarknad med dess intresse motsättningar. Lika självfallet är att därvid uppstår ekonomiska förluster, för parterna själva direkt och för samhället i dess helhet. Storleken beror av omfattning, varaktighet o. d. av varje konflikt. Men om man inte vill tillåta några ekonomiska återverkningar av arbetskonflikter, blir konsekvensen att praktiskt taget ingen konflikt skulle kunna tillåtas utbryta.

Ur denna synpunkt synes propositionen nr 197 innebära en ny princip från statsmakternas sida visavi avtalsrörelserna och arbetsmarknadens frihet. Ätminstone har aldrig tidigare sådan betoning lagts vid motivet att hindra ekonomiska återverkningar att uppstå. Tidigare statliga ingripanden har främst gällt områden, där den allmänna ordningen hotats eller liv och hälsa stått på spel genom konflikt, såsom lagförslagen vid 1947 års poliskonflikt och 1951 års sjuksköterskekonflikt. Utgångsläget för ett statligt ingripande blir ett annat, bedömningen likaså, när det gäller livsviktiga samhällsfunktioner av sådan karaktär som här nämnda.

Annorlunda blir förhållandet, då ett statsingripande i en arbetskonflikt enbart motiveras med ekonomiska skäl. Sådana kan åberopas i praktiskt taget varje arbetskonflikt. Själva syftet med en stridsåtgärd är ju att välla motparten sådana ekonomiska följder, att han blir villig till önskad uppgörelse. Om inte ekonomiska verkningar kan tillåtas, måste följden bli att konfliktvapnet mister sin mening. En av grundvalarna för en fri fackföreningsrörelse skulle rubbas.

Det torde också bli svårt, rent av omöjligt för statsmakterna att uppträda med sådan konsekvens, att ingripanden i arbetskonflikter kan vinna önskvärd förankring i en opinion. Att skapa en hållbar gradering för när och i vilken grad staten skulle gripa in i arbetskonflikter — med anspråk på konsekvens och lika behandling av alla parter — låter sig förmodligen inte göra med mindre än en generell skiljedomslagstiftning.

För några månader sedan hotades landet av en storkonflikt, där en halv miljon man löpte risk att indragas. De samhällsekonomiska verkningarna av en sådan konflikt skulle ha blivit utomordentligt stora. Men veterligt

föresvävade det inte statsmakterna att konflikten borde hejdas genom statsingripande och skiljedom, fastän dess följder säkerligen skulle blivit vida svårare än en fartygsbefälskonflikt medför.

Samhället får enligt vår uppfattning vara berett att betala ett visst pris för värdet av en fri arbetsmarknad. Detta pris har visat sig väl överkomligt under senare tids utveckling på svensk arbetsmarknad. Erfarenheter utifrån visar att om statsmakterna börjar använda skiljedom som freds-instrument, kommer frestelserna att använda det att inställa sig allt oftare. Man kan betvivla de goda verkningarna av en sådan utveckling. Det ligger blott alltför nära till hands att anta, att parterna av psykologiska skäl skulle få svårare att göra upp med varandra, att förhandlingsviljan mattades av och atmosfären på arbetsmarknaden försämrades. Att skiljedomsinstitutets flitigare användning skulle öppna perspektiv mot statlig reglering av löne-marknaden kan man inte bortse från.

Det övertygar heller inte om statsmakterna skulle gripa in i en konflikt med tanke på de särskilda fackligt organisatoriska förhållanden, som kan råda. Om t. ex. inom en näringsgren nittio procent av de anställda gjort upp om nya avtal, medan tio procent går i konflikt, kan ett ingripande av staten för en del synas skäligt. Sådana förhållanden motiverar dock i princip inte ett statligt ingripande, eftersom de kan uppstå som följd av ett fritt föreningsväsen, sådant detta garanteras i lagen om föreningsrätt.

Med den allmänt principiella uppläggning av våra invändningar mot propositionen nr 197 vi här gjort har vi inte funnit nödvändigt att ingå på detaljgranskning av lagförslaget. Vi kan dock inte underlåta att framhäva, att vi finner den retroaktiva karaktären av paragraf 2 särskilt stötande. Enligt denna skulle avmönstring efter den 6 maj men före lagens ikraftträdande kunna medföra rättsligt ansvar, även om avmönstring skedde av orsak som alls inte hade med konflikten att skaffa.

Vi tror att arbetsmarknadens frihet under ansvar är ett värde, som kan stimulera arbetsmarknadsparterna till att själva fortsätta på den väg, som markerats av t. ex. huvudavtalet mellan Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen, där parterna frivilligt upprättat ett skiljedomsinstitut för att undvika samhällsskadliga konflikter.

Med hänvisning till det ovan anförda yrkar vi,
att Kungl. Maj:ts proposition nr 197 måtte avslås.

Stockholm den 13 maj 1955

Yngve Möller

Valter Aman

Arne Geijer